

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף לז

(בעמ' הקודם)

גמרא: למדנו במשנה - וחייב על זדון הפקדון.

הגמרא מביאה ספק: רב אחא ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה ורב יצחק בריה דרב יהודה תנו שבועות בי רבה: הגמרא מספרת על שלושת החכמים שהם רב אחא, ורב שמואל בנו של רבה בר בר חנה, ורב יצחק בנו של רב יהודה שלמדו מסכת שבועות לפני רבה, ורב כהנא פגש אותם ושאל אותם מה הדין אם הזיד ונשבע שבועת הפקדון, וקודם שנשבע התרו בו, האם הוא מתחייב במלקות או בקרבן או בשניהם.

צדדי הספק: כיון דחידוש הוא דבכל התורה לא אשכחן מזיד דמייתי קרבן: כיון שמצינו דבר חידוש במי שנשבע במזיד על שבועת הפקדון שחייב קרבן, אולי גם אם התרו בו הוא מתחייב בקרבן. או שכל חיובו בקרבן הוא רק כשלא התרו בו, אבל בהתראה הוא יתחייב רק במלקות, או שהוא מתחייב גם בקרבן וגם במלקות.

פשיטות הספק: א"ל תנינא חמורה הימנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים: כיון שכתוב בכרייתא ששבועת הפקדון חמורה משבועת העדות בזה שבמזיד חייבים עליה מכות, ואילו בשבועת העדות חייב קרבן, וכיון שכתוב שחייב מכות על כרחך מדובר שהתרו בו שלא ישבע, ואעפ"כ כתוב רק שחייב מכות ולא כתוב שחייב גם קרבן.

שאלה: ומאי חומרא: והחומרא בשבועת הפקדון שחייב מלקות ואנשים מעדיפים להביא קרבן ולא להתחייב במלקות.

דחיה: אמר להו רבא בר איתי: שאין להביא ראיה מהברייתא, משום שהיא כדעת רבי שמעון, שסבר ששבועת הפקדון לא ניתנה לכפרה, ולכך חייבים עליה מלקות, ואין הקרבן מכפר עליה, אבל לחכמים יש לומר שכיון שניתנה לכפרה, יש להביא עליה גם קרבן.

אמר להו רב כהנא לרבנן: שאין צריך להעמיד את הברייתא דוקא כרבי שמעון, אמנם באמת אין ראייה מהברייתא ההיא, שהרי אני למדתי אותה באופן אחר, וכדלהלן.

חמורה שבועת הפקדון משבועת העדות: וחומרתי שבשבועת הפקדון בין במזיד בין בשוגג מביא קרבן אשם שנקנה בכסף שקלים, ואילו בשבועת העדות מביא חטאת ששוויה שישית הדינר, ובאמת מדובר שלא התרו בו, ובא להגיד רק את החומרא שיש בשווי הקרבן.

לישנא אחרינא: לשון אחר לפשוט את הספק של רב כהנא.

תא שמע: שכתוב במשנה שחייבים על שבועת הפקדון במזיד, קרבן אשם בכסף שקלים, ולא מוזכר שחייב גם מלקות, ובפשטות יש להעמיד שמדובר בהתרו בו, ואעפ"כ חייב רק קרבן, ודוחה הגמרא שאפשר להעמיד שמדובר כשלא התרו בו, ולכך לא חייב מלקות.

ת"ש לא אם אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה: ומדייקת הגמרא שכיון שכתוב שהחומרא בנזיר משבועת הפקדון שבנזיר לוקה משמע שמדובר כשהתרו בו, ואעפ"כ כתוב שבשבועת הפקדון אינו לוקה, ומשמע שחייב רק קרבן.

דחיה: מאי אינו לוקה דאינו נפטר במלקות: אין כוונת הברייתא שבשבועת הפקדון אינו לוקה, אלא הכוונה שלא מספיק לו מלקות וצריך גם קרבן. צ"ע לי שהרי אם כן אין נזיר חמור משבועת הפקדון

דחיה לדחיה: מכלל דנזיר טמא נפטר במלקות: ולפי זה משמע שבנזיר טמא נפטר במלקות ואין צריך קרבן, ואין זה נכון שהרי כתוב בפירוש שחיב גם בקרבן.

ישוב דחיה ז: **התם דמיתתי קרבן כי היכי דתיחול עליה נזירות בטרה:** אין הקרבן שהנזיר מביא בא לכפרה, אלא הוא בא רק כדי להתיר לנזיר לאכול בקדשים.

אמרוה רבנן קמיה דרבה אמר להו: רבה אמר לחכמים שאמרו לו את ספיקו של רב כהנא, שמשמע מדברי רב כהנא שאם לא התרו בו העדים אפילו שיש עדים שיודעים שכפר בשקר אף על פי כן חייב קרבן, ורבה הקשה על כך שהרי כפירתו לא הועילה כלום, שכיון שיש עדים נגד כפירתו אינו נחשב לכפירה כדי שנחייבו קרבן.

אלמא קסבר רבה הכופר בממון שיש עליו עדים, פטור: משמע מדברי רבה שסבר שאם הוא כופר בממון שיש עליו עדים, אינו נחשב לכפירה, ופטור מקרבן שבועת הפקדון.

אמר ליה רב חנינא לרבה תניא דמסייע לך: רב חנינא הביא ראייה לדברי רבה שכשכופר בממון שיש עליו עדים אינו נחשב לכפירה, מהברייתא שכתוב בה "וכחש בה" ולומדים מכאן שמתי חייב על כפירת שבועת הפקדון, דוקא כשמחזיק בממון ששייך לכמה אחים, והוא כופר בכל האחים שאין לו ממנו, אבל אם הוא מודה לאחד מן האחים שיש לו ממון שלו, וכופר לאח השני. וכן כשמודה לאחד מן השותפים, שאין הוא מרויח כלום בכפירתו, כיון שמודה לאחד מהם. ולומדים ממה שכתוב "ונשבע על שקר" שאם היה לווה בשטר או לווה בעדים, כיון שאינו נפטר מחובו על ידי כפירתו בשבועה, נחשב לכפירת דברים בעלמא, ופטור מקרבן.

אמר ליה אי משום הא, לא תסייען: רבה אמר לרב חנינא מהברייתא שאתה רוצה להוכיח כדברי אין ראייה, כיון שאפשר להעמיד דברי הברייתא באופן שאינו כופר בממון כלל, אלא שאומר לויתי אך לא לויתי בעדים. או שאומר לויתי, אך לא לויתי בשטר. ובזה מובן שכיון שאינו כופר בממון אלא רק בעדים או בשטר, הרי הוא פטור מקרבן.

ממאי מדקתני "וכיחש בה" פרט למודה לאחד מן האחים, או לאחד מן השותפין: רבה מוסיף להוכיח שזהו הביאור בברייתא שהרי כיצד נבאר מה שכתוב פרט למודה לאחד מן האחים, אם הוא הודה לו רק בחלקו ולא בכל הממון, מדוע שיפטר מקרבן שבועה, והרי כופר בחלק הממון של האח השני. אלא ודאי שמדובר שהם תובעים אותו שלוית משנינו יחד, והוא אומר להם לא לויתי רק מאחד ממכם את כל הסכום, שהוא רק כפירת דברים.

ומדרישא כפירת דברים, סיפא נמי כפירת דברים: וכמו שבשני אחים תובעים ואתו נחשב רק לכפירת דברים, כך גם בסיפא ודאי שהכוונה בכפירתו שהוא מודה בהלוואה אלא שכופר של היתה הלוואה בשטר או בעדים, ולכך נחשב רק לכפירת דברים.

(סימן: חובה, כיתות זבעל הבית, חומר נזירא)

ראיה שלא כרבה: **תא שמע** אינו חייב על שגתה ומהו חייב על זדונה אשם בכסף שקלים: שאם כפר בשבועה שאין בפקדון אצלו חייב במזיד קרבן אשם.

והבינה הגמרא שמדובר שהוא נחשב במזיד ויודע שיש עדים שיודעים מהחוב שלו, ואף על פי כן חייב קרבן, ושלא כדברי רבה.

דחיה: לא זדון עצמו: מדובר שהוא יודע ומזיד, ואין מדובר שיש עדים שמתרים בו.

עוד ראייה שלא כרבה: **תא שמע היו שתי כתי עדים**: מבואר בסיפא של המשנה שאם היו שתי כיתות עדים שנתבעו על ידי פלוני להעיד לו נגד חבירו שחייב לו ממון, שהדין שאם כפרה הכת הראשונה בעדות, ואחר כך כפרה הכת השניה, שתייהן חייבות קרבן שבועת העדות. ומוכיחה הגמרא שהרי כשהכת הראשונה כפרה בעדות, היא כפרה על ממון שיש עליו עדים נוספים שחייב, וממילא שיחשב רק לכפירת דברים כיון שיכול להוציא הממון עם הכת השניה, ואף על פי כן כתוב שחייב ושלא כדברי רבה.

דחיה: **אמר רבינא הכא במאי עסקינן**: שכאן מדובר שבשעה שהכת הראשונה כפרה, היתה הכת השניה פסולה לעדות, משום שהיו העדים נשואים לשתי אחיות, ולכן גם הכת הראשונה חייבת, כי בשעת כפירתם הם היו העדים הכשרים היחידים. והדין כן אפילו אם בשעת העדות הראשונה היו נשותיהם של עדי הכת השניה גוססות. לא אומרים שרוב גוססים ודאי מתים ונכשיר מחמת כן את בעליהם לעדות, ויחשב שהכת הראשונה כופרת בממון שיש עליו עדים, שכיון שעכשיו נשותיהם חיות, הכת השניה עדין פסולה לעדות, ואין הכת הראשונה מעידה על ממון שיש עליו עדיים.

עוד ראייה: **תא שמע בעל הבית, שטען טענת גנב בפקדון**: שומר חנם שטען שהחפץ נגנב ממנו, ובתחילה נשבע על כך להיפטר, ואחרי כן הודה שנשבע לשקר, ובאו עדים שאכן הפקדון נמצא בידו, הדין הוא שאם העדים באו אחרי שהודה הרי הוא פטור מהכפל כדין מודה בקנס, ומשלם רק קרן וחומש ומביא קרבן אשם. אבל אם באו העדים קודם שהודה, הרי הוא משלם תשלומי כפל ואשם. ומוכח שחייב אף שכפר בממון שיש עליו עדים ושלא כדברי רבה.

דחיה: **הכא נמי כדרבינא**: מדובר אמנם שהיו עדים בשעה שכפר אלא שהעדים היו פסולים מחמת שהיו נשותיהם קרובות, ולכך שכפר נחשב שכפר בממון שאין עליו עדים, ואחר כך כשמתו נשותיהם נהיו ראויים להעיד.

עוד ראייה: **אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע**: שכתוב בכרייתא ששבועת הפקדון חמורה משבועת העדות, בזה שחייבים על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף

שקלים. ומדייק רבינא מזה שכתוב שחייבים בזדון מכות, ודאי שמדובר שיש עדים, ואף על פי כן כתוב שבשוגג חייב קרבן אשם, ומוכח שחייב קרבן אפילו על ממון שיש עליו עדים, ושלא כדברי רבה.

דחיה: אמר להו רב מרדכי בר מינה דההיא: שאין להוכיח מהברייתא הזאת, שהרי רב כהנא אמר שכתוב בברייתא ההיא כך שהכופר בשבועת הפקדון בין במזיד ובין בשוגג חייב אשם. והברייתא לא מברת כלל על חיוב מכות, ובאמת אין להוכיח שמדובר שהיו עדים.

ראיה אחרונה שלא כדברי רבה: תא שמע לא אם אמרת בנזיר טמא, שכן לוקה: שנינו לעיל שהיה מקום ללמוד שנזיר שטימא את עצמו במזיד, חייב קרבן בקל וחומר משבועת הפקדון, ודחינו שאין ללמוד קל וחומר שאולי דוקא נזיר טמא כיון שלוקה פטור מקרבן, מה שאין כן בשבועת הפקדון שאם כפר במזיד, אינו לוקה, לכן חייב בקרבן. ומדייקת הגמרא שאם כתוב שלוקה ודא י שמדובר שהיו עדים, ובשבועת הפקדון אינו לוקה, אלא חייב קרבן, ומוכח שחייב בקרבן אפילו שכפר בממון שיש עליו עדים.

מסקנת הגמרא: תיוכנת דרבה תיוכנתא: אכן יש מכאן קושיא על דברי רבה שאמר שממון שיש עליו עדים פטור מקרבן.

רבי יוחנן אמר הכופר בממון שיש עליו עדים חייב, בשטר פטור: דוקא כשכופר בממון שיש עדים שחייב אותו, חייב קרבן שבועת הפקדון. אבל אם כופר בממון שיש עליו רק שטר, פטור מקרבן.

אמר רב פפא מאי טעמיה דרבי יוחנן: שהכופר בעדים חייב קרבן, כיון שאם העדים ימותו, נמצא שכפירתו קיימת, ואי אפשר לחייבו, אבל כשכופר בשטר, כיון שהשטר קיים לעולם, אין אפשרות שתועיל כפירתו, ולכך אין חייבו קרבן.

קושיא: אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: והרי גם בשטר יש אפשרות שיאבד ואז כפיתו תועיל, ומדוע אינו חייב קרבן.

תירוץ: אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע: שההסבר בדברי רבי יוחנן שבשטר אין חיוב קרבן משום שהשטר משעבד את קרקעותיו של הלווה למלווה, ונמצא שהכופר בממון שיש עליו שטר הרי הוא ככופר בקרקע, וקיימא לן שאין נשבעים על קרקעות. לכן גם כשנשבע על כפירה בקרקע, אין מביאים על כך קרבן, שהרי אין חיוב קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות.

איתמר משביע עדי קרקע: אם השביע עדים שיבואו ויעידוהו על קרקעותיו שהם שלו, והעדים כפרו ואמרו שאין הם יודעים להעיד לו עדות. נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי אלעזר, אם חייבים העדים בכה"ג קרבן שבועת העדות, או לא. ולא ידוע לנו מי הוא המחייב ומי הוא הפוטר.

תסתיים, זרבי יוחנן דאמר פטור: שהרי ר' יוחנן סובר שהכופר בממון שיש עליו עדים, חייב בקרבן שבועת הפקדון. אבל הכופר בממון שיש עליו שטר, פטור. ורב הונא בנו של רבי יהושע ביאר הטעם משום שכשכופר בשטר, נחשב לכפירת שיעבוד קרקעות. והוא הדין שלא נחשבת שבועת העדות על הקרקע, להתחייב עליה קרבן שבועת העדות. וכך מסקנת הגמרא.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי אבהו: אולי נאמר שרבי יוחנן ורבי אלעזר נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבנן.

דתנן הגוזל שדה מחבירו, ושטפה נהר: דעת רבי אליעזר שחייב להעמיד לו שדה. שכיון שגזלה וניזוקה ברשותו חייב לתקנה ולהשיבה לבעליה כמו שהיתה בשעת הגזילה. וחכמים אומרים שקרקע אינה נגזלת, ולכך כששטפה נהר, נחשב שההיזק נעשה ברשותו של בעל השדה, ולכן אומר לו הרי שלך לפניך.

ואמרינן במאי קמיפילגי: הגמרא מבארת שרבי אליעזר וחכמים נחלקו כיצד דורשים את הפסוקים שרי אליעזר סבר שדורשים הפסוקים בריבוי ומיעוט, וחכמים סוברים שדורשים בכלל ופרט.

רבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוטי: שכתוב בתורה "וכיחש בעמיתו" ריבה שהכוונה לכל הכחשה, כיון שלא פירט באיזה הכחשה ובאיזה חפץ מדובר. והמשך הפסוק "בפקדון או בתשומת יד" והוא מיעוט שרק כשמכחש בפקדון ובתשומת יד. ומסיים הפסוק "או מכל אשר ישבע" שחזר וריבה את הכל. וקיימא לן כאשר הפסוק ריבה ומיעט וריבה, ריבה הכל לחיוב קרבן שבועת הפקדון. ומיעט שטרות שאין גופן ממון, אלא הם משמשים רק לראיה בלבד.

ורבנן דרשי כללי ופרטי: שכתוב "וכחש בעמיתו" זה כלל. "בפקדון או בתשומת יד או בגזל" זה פרט. "או מכל אשר ישבע עליו" חזר וכלל. וקיימא לן שכלל ופרט וכלל, דנים כעין הפרט. מה הפרט מפורש, דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון. אבל לא בקרקעות שאינם מטלטלים. וכן לא כשהכחיש

בעבדים שהוקשו לקרקעות. וכן לא כשהכחיש בשטרות, שאף על פי שהם מטלטלים, עכ"פ כיון שאין גופן ממון, פטור.

מאן דמחייב כרבי אליעזר: מי שמחייב כשמשיב עדי קרקע בקרבן שבועת העדות, הוא סובר כדעת רבי אליעזר. שכשם שמחייב רבי אליעזר להשיב את הנזק שאירע לקרקע הנגזלת, כך גם כן נלמד מריבוי זה לכל האמור בפרשה, שקרקע דינה כמטלטלים. ולפי זה, חייבים קרבן אשם וחומש על כפירת קרקע, וכן קרבן שבועת העדות על כפירת עדות קרקע. ומי שפטור מקרבן שבועת העדות, סבר כדעת חכמים, שכמו שקרקע אינה כמטלטלים, שהקרקע התמעטה מהפרשה. בכלל ופרט וכלל, כך אין חייבים עליה קרבן שבועה.

אמר ליה רבי אבנה לרבי ירמיה: שרבי יוחנן ורבי אלעזר לא נחלקו במחלוקת רבי אליעזר וחכמים. אלא מי שפוטר יכול לסבור שרבי אליעזר מודה שפטור בין ככפירת ממון בקרקע, ובין בכפירת עדות בקרקע. משום שהתורה אמרה בקרבן וחומש בשבועת הפקדון "מכל אשר ישבע עליו לשקר". ואנו ממעטים מהמילה "מכל" שלא הכל אלא קרקע פטור, ורק לענין חיוב קרבן, התרבתה לענין חיוב השבה.

אמר רב פפא משמיה דרבא: שיש לדייק אף מהמשנה כדברי רבי יוחנן, שאין חיוב קרבן שבועה על כפירת קרקע. שכתוב במשנה שאם אמר גנבת את שורי, והוא אומר לא גנבתי. משביעך אני, ואמר אמן, כתוב שהדין שחייב, ולא כתוב גם אם אמר "גנבת את עבדי", ולכאורה משום שהעבדים הוקשו לקרקעות, ואין מביאים קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות.

אמר רב פפי משמיה דרבא: אבל רב פפי אמר בשם רבא שאין להביא ראיה מהמשנה, כיון שכתוב בסיפא זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב, ושאינו משלם על פי עצמו פטור, ומה שכתוב זה הכלל, בא לרבות אם אמר לו גנבת את עבדי, שעל אף שהוקש לקרקע חייב עליו קרבן שבועת הפקדון, כי גם על כפירת קרקע חייבים קרבן.

אלא מהא ליכא למשמע מינה: ואם כן אין להוכיח מן המשנה לאף צד בנידון זה.